

## **Komentar Društva novinarjev Slovenije na predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1C)**

Uvodoma se ne bomo pregloboko spuščali v oceno stanja RTV Slovenija, ki bi moralo biti ustanovitelju dobro znano. Ponovno pa želimo v Društvu novinarjev Slovenije (DNS) opozoriti, da ustanovitelj le deloma zagotavlja ustrezna, trajnostna in predvidljiva javna sredstva za delovanje javne RTV Slovenija, kar je podlaga za njeno institucionalno neodvisnost in kar je v skladu z Aktom o svobodi medijev njegova dolžnost.

RTV Slovenija je v globoki finančni krizi, ki bi morala biti osnova za razmišljanje o spremembah zakona. Prihodki iz RTV prispevka, ki so glavni temelj financiranja javnega zavoda, so se od leta 2012 dejansko zmanjševali, saj se prispevek ni usklajeval z inflacijo (od leta 2012 gre za 30 odstotkov). Kljub 10-odstotnemu znižanju števila zaposlenih v zadnjih petih letih so se povečevali stroški dela (samo zadnje usklajevanje plač v javnem sektorju naj bi imelo do leta 2028 učinek 20 milijonov evrov), zvišujejo se vsi produkcijski stroški, vključno s pravicami za športne prenose, padajo pa oglaševalski prihodki. Izguba RTV Slovenija v letu 2024 je bila več kot dvomilijonska in se bo v prihodnjih letih ob enakih pogojih poslovanja le povečevala.

V strokovni javnosti in tudi znotraj javnega zavoda RTV Slovenija v zadnjem desetletju razpravljamo o strateških vprašanjih statusne organiziranosti javnega medija, ustreznosti umeščenosti njenih zaposlenih med javne uslužbenke, ustreznosti neprogresivnega in na gospodinjstva vezanega RTV prispevka, o zastarelosti zakonodajnega okvira s stališča tehnoloških sprememb in integracije vsebin, o definiciji javne službe in kako naj se ta financira, o parlamentarnem programu, tematskih kanalih, o infrastrukturi, statusu nepremičnin, omejitvah razvoja na sedanjih lokacijah, centralizaciji, decentralizaciji, umestitvi RTV Slovenija med kritično infrastrukturo in še bi lahko naštevali.

Pričakovali smo, da bo po referendumu o noveli Zakona o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1B), ob kateri smo tudi organizacije, ki smo novelo pred referendumom podprle, opozarjale, da bo potrebna popravkov, o vsem tem tekla živahna javna razprava. Odgovore pa bo Ministrstvo za kulturo ponudilo v novem zakonu o RTV Slovenija, ki je bil napovedan in smo nanj računali od začetka mandata te vlade.

Namesto tega smo v štirinajstdnevno javno razpravo dobili predlog novele ZRTVS-1C. Če je eden od medijskih strokovnjakov predlog pospremil z besedami »prepozno in premalo«, v društvu novinarjev 9 členov predloga zakona vidimo kot še manj kot to. Gre za nespodoben odgovor na dolgo trajajočo in sistemsko krizo javne radiotelevizije.

Ne moremo pristati na izgovor, da vlada v zadnjem letu mandata bolj smelih potez ne more potegniti. Zaradi volilnega izida, ki je temeljil tudi na obljubah o medijskih svobodi in vzpostavitvi stabilnega sistemskega okolja za delovanje medijev, je imela ta koalicija zgodovinsko priložnost, da celovito prenove zakon o RTV in drugo medijsko zakonodajo. To priložnost je žal zapravila.

Strinjamo se, da je zadnja sprememba ZRTVS-1B omogočila depolitizacijo vodenja in upravljanja javnega zavoda, pozitivna poteza te vlade je bil tudi dvig RTV prispevka za 10 % v letu 2024. Za programe avtohtonih narodnostnih manjšin je vlada namenila dodatna proračunska sredstva Urada vlade za narodnosti.

Vendar pa se s tem nikakor ne moremo zadovoljiti. Proračunska sredstva so bila zaradi nedorečenosti dogovorov glede višine in termina njihovega izplačila izvor nestabilnosti pri finančnem načrtovanju in tudi izvajanju javne službe radiotelevizije. Vlada je zavlačevala in prek pogajanj za dodatna sredstva še danes ustvarja pogoje za potencialne politične pritiske na javni medij, ki se jim je sicer odrekla s sprejemom novele zakona leta 2022.

Da je takšno stanje nesprejemljivo, je očitno prepoznal tudi predlagatelj zakona, zato v predlogu predstavljene novele določa višino sredstev, ki jih je Urad vlade za narodnosti dolžan letno nameniti za narodnostne programe. Omogoča tudi letno usklajevanje prispevka z inflacijo.

Ta dva predloga dopolnitev zakona tudi v DNS ocenjujemo kot pozitivna in potrebna, nikakor pa ne zadostna.

Kritični smo do predloga prenove ureditve razmejitev pristojnosti med Svetom RTVS in Finančnim odborom, ki po našem mnenju omogoča repolitizacijo RTV Slovenija, katere odpravo sta tako ministrica za kulturo Asta Vrečko kot predsednik vlade Robert Golob goreče zagovarjala julija 2022 ob predstavitvi prejšnje novele ZRTVS. V DNS menimo, da je to korak nazaj in v napačno smer. Nov način nadzora in upravljanja javnega medija je po dveh letih v še tako rekoč uvajalni fazi, predlagatelj ni podal dokazov za neustreznost trenutne ureditve in tehničnih razlogov za spremembe. Ker gre za komaj uveljavljen in na podlagi mnogih preteklih izkušenj prenovljen mehanizem programskega in poslovnega nadzora, ki so ga državljani potrdili tudi na referendumu, bi od predlagatelja pričakovali še posebej skrbno in poglobljeno analizo razlogov za to spremembo.

## Analiza ZRTVS-1C po členih

### 2. člen

Strinjamo se, da so glasbena produkcija, založniška in koncertna dejavnost, ki med drugim obsegajo simfonični orkester, Big Band in zборе, ter so umeščene v tržno dejavnost RTV

Slovenija, tradicionalno deli javnega zavoda RTV Slovenija. Če se je pristojno ministrstvo odločilo, da je za te sicer odlične in pomembne sestave najbolje, da ostanejo v okviru javnega medija, čemur ne nasprotujemo, pa bi morale hkrati prevzeti tudi finančno breme delovanja orkestrrov in zborov.

Nasprotujemo torej rešitvi, da se glasbena, založniška in koncertna dejavnost enostavno premesti v javno službo RTV Slovenija, ne da bi bila zagotovljena dodatna proračunska sredstva za delovanje teh dejavnosti. Ta sredstva morajo biti zagotovljena z zakonom, prav tako njihova višina na letni ravni.

#### 4., 5. in 6. člen

V DNS predlagamo, da se ti členi umaknejo iz predloga zakona.

Prvi razlog za umik teh sprememb je potencialna politizacija, ki se lahko vrne v javni medij z novimi pristojnostmi Finančnega odbora. Te vključujejo podajanje soglasij in ne več mnenj, ki jih dokončno potrjuje Svet zavoda. Depolitizacija javnega medija, dosežena z uzakonitvijo novega načina upravljanja in nadzora, ki je naloga Sveta RTVS, katerega člani so imenovani tako, da je karseda zmanjšano tveganje za politični vpliv na imenovanja, bi morala biti trajni cilj vsake demokratične vlade.

Finančni odbor je sestavljen iz petih članov, od tega sta dva imenovana na predlog Ministrstva za finance in Ministrstva za kulturo. Ne glede na to, da člane Finančnega odbora imenuje in razrešuje Svet RTVS, kar predstavlja določeno varovalko, smo prepričani, da v kombinaciji s predlaganim povečanjem pristojnosti in samostojnostjo pri nadzoru poslovanja, to lahko privede do posrednega vplivanja vlade in pristojnih ministrstev na RTV Slovenija. V sedANJI ureditvi je Finančni odbor strokovni posvetovalni organ Sveta RTVS, članov Sveta RTVS pa niti posredno ne imenujejo ali predlagajo ministrstva ali vlada, kar je varovalka v sistemu, ki zagotavlja institucionalno neodvisnost RTV Slovenija. Predlagane spremembe treh členov to neodvisnost ogrožajo, saj razgrajujejo mehanizme, ki so jo zagotavljali. Ministri bi lahko izvajali neposredne pritiske na člane Finančnega odbora, ki bi po predlogu denimo dajal soglasje k finančnemu načrtu.

Predlagatelj zakona se pri spremembi teh členov sklicuje tudi na potrebo po razmejitvi upravljanja in nadzora, pri čemer naj nadzor v prihodnje ne bi bil v pristojnosti Sveta RTVS. RTV Slovenija je edinstven javni zavod v Sloveniji, katerega delovanje ureja poseben zakon. Ne glede na to pa lahko vlečemo vzporednice z drugimi javnimi zavodi na področju kulture. Zakon o uresničevanju javnega interesa v kulturi pristojnosti sveta zavoda v 42. členu definira naslednje:

*Svet ima naslednje naloge:*

- *nadzira zakonitost dela in poslovanja javnega zavoda,*
- *spremlja, analizira in ocenjuje delovanje javnega zavoda,*

- predlaga ustanovitelju revizijo poslovanja, ki jo lahko opravi tudi notranji revizor ustanovitelja,
- ocenjuje delo direktorja,
- daje soglasje k strateškemu načrtu, programu dela, finančnem načrtu, sistemizaciji delovnih mest, organizaciji dela, kadrovskemu načrtu, načrtu nabav in k zavodski kolektivni pogodbi, ter nadzira njihovo izvajanje,
- daje soglasje k cenam javnih kulturnih dobrin,
- daje predhodno mnenje k imenovanju direktorja,
- sklepa pogodbo o zaposlitvi z direktorjem,
- odloča o pritožbah delavcev, ki se nanašajo na pravice, obveznosti in odgovornosti delavcev iz delovnega razmerja,
- opravlja druge naloge v skladu z aktom o ustanovitvi javnega zavoda.

*Član sveta se mora v šestih mesecih od nastopa mandata udeležiti programa usposabljanja, katerega vsebino, obseg in način izvedbe določi minister. Če je oseba kasneje ponovno imenovana za člana sveta istega ali drugega javnega zavoda, se šteje, da ima usposabljanje opravljeno. Člana sveta, ki se programa usposabljanja v skladu s tem členom ne udeleži, se razreši oziroma odpokliče. Ministrstvo, pristojno za kulturo, vodi evidenco o udeležencih programa. Način vodenja in podatke, ki se vpisujejo v evidenco, podrobneje določi minister. V evidenco se vpisujejo tudi naslednji osebni podatki: ime in priimek, rojstni podatki, prebivališče in elektronski naslov udeleženca programa usposabljanja. Ministrstvo, pristojno za kulturo, lahko osebne podatke obdeluje samo za izvajanje nalog in nadzora v zvezi z usposabljanjem članov svetov ter za statistične namene.*

Prav na področju kulture imajo torej sveti javnih zavodov tudi pristojnost nadzora poslovanja. ZUIK pa zahteva usposabljanje članov sveta, s čimer ponuja odgovor na domnevo predlagatelja predloga novele, da člani Sveta RTVS nimajo zadostnih poslovnih znanj za uspešno nadziranje poslovanja.

Poudarjamo, da so po sedanji ureditvi člani Sveta RTVS imenovani na transparenten način, na podlagi javnega poziva, imeti morajo ustrezno izobrazbo in delovne izkušnje. Svet RTVS ima pristojnosti programskega in poslovnega nadzora. Nemogoče je namreč misliti programsko delovanje brez poslovnega, kadrovskega in finančnega okvira, ki izvajanje programa omogočajo. Finančni odbor v funkciji strokovnega posvetovalnega telesa Sveta RTVS, ki ga sestavljajo finančni strokovnjaki in podaja predhodna mnenja k finančnim dokumentom, sprejema pa jih Svet RTVS, očitno dobro opravlja svojo vlogo, kar so večkrat potrdili tako člani sveta kot uprava. V DNS zato menimo, da so imenovanja in pristojnosti Sveta in Finančnega odbora RTVS ustrezno urejene že v ZRTVS-1B.

Opozarjamo tudi, da je Svetu RTVS v predlogu spremembe 4. člena ZRTVS-1C odvzeta pristojnost izvajanja nadzora poslovanja, ki pa hkrati ni dodana med pristojnosti Finančnega odbora, ki naj bi nadzor izvajal preko soglasij k taksativno naštetim dokumentom oziroma dejavnostim. Nadzor poslovanja kot proaktivna dejavnost organov nadzora je tako po

predlogu novele v celoti odvzeta tako Svetu kot Finančnemu odboru. Glede na to, da ima pravico vpogleda v poslovne knjige in drugo dokumentacijo Finančni odbor, ki pa po predlogu ZRTVS-1C o svojih ugotovitvah le še po potrebi poroča Svetu RTVS, bi Svet RTVS po predlagani spremembi svoje funkcije lahko izvajal le še na podlagi periodičnih poročil uprave RTVS.

## 7. člen

To je člen, ki spreminja 30. člen ZRTVS, ki se v celoti glasi:

### 30. člen

*(1) RTV Slovenija pridobiva sredstva za izvajanje svojih dejavnosti:*

- *iz plačil prispevka za programe RTV Slovenija (v nadaljnjem besedilu: prispevek);*
- *iz tržnih dejavnosti;*
- *iz sredstev državnega proračuna;*
- *iz sponzoriranja in drugih virov skladno z zakonom in statutom.*

*(2) Iz državnega proračuna se financirajo:*

- *del narodnostnih programov, v deležu, ki se ne financira iz prispevka;*
- *del programov RTV Slovenija za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, za izseljence in zdomce oziroma za Slovence po svetu ter za tujo javnost, v deležu, ki se ne financira iz prispevka;*
- *posamezni projekti kulturnega, znanstvenega in splošno izobraževalnega pomena ter posamezni projekti digitalizacije tehnološke opreme in arhivov, ki jih predlagajo pristojna ministrstva, v delih, ki se ne financirajo iz prispevka.*

*(3) Iz prispevka se financira dejavnost RTV Slovenija, ki jo kot javno službo določa ta zakon, razen v delih, ko se ta dejavnost glede na določbe prejšnjega odstavka tega člena financira iz državnega proračuna.*

### 7. člen ZRTVS-1C:

*V 30. členu se v drugem odstavku prva alineja spremeni tako, da se glasi:*

*- del narodnostnih programov v delih, ki se ne financirajo iz prispevka, pri čemer se iz državnega proračuna namenijo sredstva v letni višini, ki ustreza vrednosti 8 odstotkov zneska prispevka, ki je bil zbran v prejšnjem letu.*

Kot smo že zapisali, menimo, da je predlagana sprememba prve alineje drugega odstavka, ki natančneje določa letno sofinanciranje narodnostnih programov ustrezna, je pa sofinanciranje narodnostnih programov iz proračuna v višini 8 odstotkov zbranega prispevka nezadostno.

Glede na finančno podhranjenost RTV Slovenija in širitev njene javne službe tudi s to novelo, predlagamo sofinanciranje iz proračuna tudi drugih dejavnosti, in sicer:

- narodnostni programi se sofinancirajo v višini 10 odstotkov zbranega prispevka;
- del programov za slovenske narodnostne manjšine v sosednjih državah in Slovence po svetu v višini ... odstotkov zbranega prispevka;
- programske vsebine, namenjene slepim in slabovidnim ter gluhim in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah, se sofinancirajo v višini ... odstotkov zbranega prispevka;
- projekti digitalizacije arhivov v višini ... odstotkov zbranega prispevka;
- glasbena produkcija (glasbeni sestavi) v višini ... odstotkov zbranega prispevka.

Višino oziroma odstotek, ki se bo vpisal v novelo, naj določi uprava in predlagatelj na podlagi ocene potreb in stroškov.

## 8. člen

*(2) Višina prispevka se vsako leto uskladi z višino letne inflacije za preteklo koledarsko leto, kot jo določi Statistični urad Republike Slovenije. Usklajeni prispevek se začne obračunavati od začetka aprila tekočega leta naprej do konca marca naslednjega koledarskega leta. Višino usklajenega prispevka določi vlada s sklepom in ga objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.*

V DNS podpiramo rešitev, da se RTV prispevek usklajuje z letno inflacijo, predlagamo pa spremembo zadnjega stavka 2. odstavka, v izogib morebitni samovolji vlade, in sicer:

Vlada sprejme sklep o z letno inflacijo usklajenem dvigu prispevka in ga objavi v Uradnem listu RS.

Predlagamo tudi ohranitev sedanjega 3. odstavka 31. člena veljavnega zakona, in sicer:

*(3) Višina prispevka se določa z zakonom. Vlada višino prispevkov spremeni za največ 10 %, če za to obstajajo utemeljeni ekonomski razlogi, vendar najkasneje do 1. septembra tekočega leta za naslednje leto.*

Vlada mora namreč imeti možnost dviga prispevka v primeru izrednih situacij in razvojnih potreb RTV Slovenija.

**POPRAVEK: Spregledali smo, da predlagana novela ne spreminja (3) odstavka 31. člena veljavnega zakona, zato komentar 8. člena ZRTVS-1C v tem delu umikamo.**

V Ljubljani, 1. junija 2025

Upravni odbor Društva novinarjev Slovenije